

GECEKONDU YASA TASARISI II

7 Nisan 1966

Biraz önce konuşan Sayın İmar ve İskân Bakanı benim partim adına söylediğim görüşleri tahrif edecek derecede değiştirdi, yanlış değerlendirdi ve yanıt veremeyeceği konularda da, partisinin daima âdet haline getirdiği gibi, kızıl diktatörlükler, ideolojiler edebiyatıyla demagojiye saparak gerçekleri örtbas etmeye çalıştı. Önce dedi ki, “Biz bir hukuk devletiyiz, bu bakımdan her sorunu hukuk yoluyla çözümleriz. Bunun için Behice Boran’ın gecekondurunu yasa yoluyla çözümlenemez görüşüne biz katılmıyoruz.” Şimdi biz, hukuk devletiyiz, her şeyi yasa yoluyla çözeriz derken asıl söylenilmek istenen şudur: Yani onlar, hukuk devletini tanımıyorlar, yasa yoluyla değil, kanunsuz yolla çözümlenmeye gidiyorlar, demektir. Bu çeşit bir yorumu izin verirseniz nitelendirmek için sıfat kullanmayayım. Bir sorun yasa yoluyla çözümlenebilecek sorun değildir demek, bu sorun yasadışı yollardan çözümlenir, hukuk devleti olmayan bir şekilde çözümlenir anlamına gelmeyeceği akli başında olan herkesin kabul edebileceği bir gerçektir. Yasa yoluyla çözümlenebilecek bir sorun değildir demek, bu konuda yasa çıkarılmasın ya da hiçbir yasa çıkarılamaz demek değildir. Bu sorun yasa yoluyla çözümlenemez demek “bu sorunun derin ekonomik ve sosyal nedenleri vardır. Yasa yoluyla çözümlenebilecek bir sorun değildir” demektir.

Nitekim, Sayın Bakan biraz önce çelişkiye düştüler. Kısa vadeli önlemlerin yanında uzun vadeli önlemlerin gereğinden söz ettiler. Uzun vadeli önlemler temel önlemlerdir. Demek ki, kısa vadeli olan böyle yasal önlemler yeterli gelmiyor sorunun çözülmesine, aslında çözülmesi için temel nedenlere inmek gerekiyor. Yani uzun vadeli temel önlemler alınması gerekiyor. Demek ki, bu sorunun çözümlenmesi yasa yoluyla gerçekleştirilecek bir şey değildir. (AP sıralarından “Yasa çıkmasın mı?” sesleri) Yasa çıkmasın demedik. Yasanın hangi yönlerine itiraz ettiğimizi de açıkça belirttik.

Uzun vadeli önlemlere gelince, Sayın Bakan dediler ki, “İnsafsızlık ediyorlar, bir petrol yasa getirireceğimizi biz de söyledik, tarım reformundan yana olduğumuzu biz de kaç defalar belirttik.” Biz burada tarım reformundan söz etmedik, biz esas olarak toprak reformundan söz ettik. Toprak reformu konusunda ise Sayın Bakanın içinde olduğu Hükümetin Başbakanı, kaç defa burada verilecek, dağıtılacak toprak yoktur, diye açıklamada bulundu ve sözünü kanıtlamak için yanlış rakamlar da verdi, istatistikleri dahi tahrif etmek yoluna gitti. Petrol Yasasına gelince, ne şekilde bir Petrol Yasasıdır, bilmek isteriz. (Başkan: “Petrol yasaından değil, gecekondur yasaından söz edin”) Petrol yasaından söz etmedim, Sayın Bakan buna değindiler. Ben şimdi yanıt veriyorum. Biz diyoruz ki, Hükümet, programında ifade edilen önlemlere dayanarak ekonomik kalkınma felsefesiyle gecekondur probleminin gerektirdiği

temel önlemleri almaktan yoksundur. Biz dedik ki, gecekonduların sorununu çözebil-
mek için, hızla, kısa zamanda ve sosyal adalet içinde bir sanayileşmeye gitmemiz
gerekir. Oysa özel sektör eliyle, bu özel sektöre hizmet eden bir devlet işletmeleri
anlayışıyla böyle bir sanayileşme gerçekleşemez. Bu bakımdan, “Uzun vadeli ön-
lemleri biz de alıyoruz, alacağımızı söyledik, insafsızlık ediyorlar” sözleri tamamen
gerçeğe aykırıdır.

Ondan sonra Gecekondular Yasasının yeni hükümler getirdiğine dair Bakanın ver-
diği baş örnek, gecekonduların yıkılmasına etkin olmak üzere belediye kuvvetlerine
ek olarak ilk kez devlet kuvvetlerinin kullanılacağıdır. Benim işaret ettiğim anlayışın
hâkim olduğu burada belli. Bunu bir devlet hizmeti olarak nitelendirdi Sayın Bakan.
Yani gecekonduların daha çabuk, daha iyi şekilde yıktırılması bir devlet hizmeti
olarak ileri sürüldü.

[Önceki konuşmasından bazı bölümleri hatırlatarak devam ediyor]

Yasa tasarısında “Belediye arsalarında var olan gecekondular ve bu gecekondular-
larda oturan halka ucuz kira ve yer temin etmedikçe, onlara arsalar göstermedikçe
gecekondular yıkılamaz” deniliyor. Ama belediyeye ait olmayan, özel şahıslara ait
olan arsalar üzerindeki gecekondular ne olacaktır? Bu kürsüden verilen rakamlarda,
belirli bölgelerde yapılan örnekleme çalışmaları sonucunda gecekonduların yüzde
57’si özel mülkiyete ait arsalar üzerindedir. Demek ki, gecekondularda oturanların
yüzde 57’si 21. maddenin verdiği garantilerden yoksundur. Bunların gecekonduları
bu madde hükümleriyle korunmamıştır. Bu bakımdan “mülkiyeti sağlamaştırıyor-
ruz, gecekonduların sahiplerine güvence veriyoruz” iddiası da tamamen yersizdir. Bu bir
“benim iddiam, senin iddiam” konusu değil, önümüzdedir tasarı, açınız 21. madde-
yi, okuyunuz.

Yine, Sayın Bakan dediler ki, “Gecekonduları ticaret metayı olmaktan kurtarıyo-
ruz”. Belki yeni yapılacak gecekondular için bu mümkün olacaktır, eğer gerçekten
uygulanırsa. Fakat ya şimdiye kadar inşa edilmiş olan ve sayıları yüz binleri bulan
gecekonduların içinde ticaret metayı olarak yapılmış olanlar ne olacak? Ne olacağı-
nı ben size söyleyeyim: Zorunlu ihtiyacı için bir tek gecekondular yapılmış vatandaşın
gecekondusu bedeli karşılığı satın alınmayacak, fakat birden fazla gecekondular sahibi
olan bir insanın fazla olan gecekondusu, içinde oturulabilecek halde ise belediye
bunu bedeli karşılığında satın alabilecek. Bu haksızlık olmaz mı? Zorunlu ihtiyacı
için ve bir tek gecekondular yapılmış, başını sokmuş olan vatandaşın evi bedeli karşılığı
alınmayacak, ama 5-6-20 tane ticaret metayı haline getirmiş insandan, fazla gecekon-
dusu piyasa bedeli karşılığı belediyeye satın alınacak. Nerede sosyal adalet, nerede
bunun gecekondudaki yoksul halkı kurtarması? *(AP sıralarından “Yalan” sesleri)*
Maddeler burada, neresi yalan, açın okuyun, aksini söyleyiniz bana.

Ondan sonra tasfiye konusunda “Biz tasfiye etmeyeceğiz. Tümüyle tasfiyeyi ne-
reden çıkarıyorlar?” diyorlar. 16. maddeden çıkarıyorum. 16. maddede “Bu kanun
yürürlüğe girdiğinden itibaren altı ay içinde tasfiye ve ıslah bölgeleri ve bunların
sınırlarının...” deniliyor. Dikkat ediniz, sınırları tespit edilecektir deniyor. Demek ki
söz konusu olan tasfiye, yol yapmak, okul yapmak için yapılacak bir iki gecekondular-
ın tasfiyesi değildir. Zaten bu şekil işlemlere tasfiye denmez, kamulaştırma denir.
Burada tasfiye bölgesi diyorlar. 2, 3, 5 gecekondular değil. Bütün bir bölge ve bunun

sınırları belirlenecek. Gerektiğinde uçaklardan resimleri alınacaktır ve şehir planlarında, şehir haritalarında, eğer bunlar yoksa ölçekli krokilerde bu bölgeler gösterilecektir diyor. Tamamen benim dediğim yani. Kırmızı kalemle işaret edilecek, bütün bir bölge tasfiye edilecek, deniyor. (Başkan: Yasanın tümü üzerinde konuşun, maddelerini sırası geldiğinde konuşursunuz”) Benim bu değindiğim konulara, Sayın Bakan değindi ve kendi değerlendirmelerini belirtti. Ben ona yanıt vereceğim. Yasayı kendisine delil olarak gösteriyorum. Tasfiyeyi nereden çıkardılar, diyor. Ben de yanıt veriyorum. Tasfiyeyi 16. maddeden çıkardım, diyorum.

En son olarak, bu tasfiyelerin niçin yapılacağı besbelli. Onun da yine maddesi var, o da satılmayla ilgili madde. Dört durumda bu tasfiye olacak. Birincisi, sınaî, ticari veya yoğun iş bölgesi, yani arsa fiyatları yükselmişse; ikincisi, arsa alım-satım değeri yüksekse; üçüncüsü, belediye o bölgeyi ucuz konut yapmaya uygun görmüyorsa; dördüncüsü, planda başka türlü gösterilmişse orada belediyelerce arsalar satılabilir deniyor. Ne demek satmak? Tasfiye demek. Tasfiye etmeden satabilir misiniz arsayı? Birbirimizi kelime oyunları ile aldatmayalım. Bu madde, düpedüz arsa spekülasyonuna yol açan bir maddedir.

Biz bu yasanın gecekonduların önlenmesi için, gecekonduların inşaatına arsa tahsis edilmesi maddelerinden yanayız. Gecekonduların düzensiz bir şekilde gelişmiş güzel yapılmaması için, bunlara şehirlerin çevresinde ya da uygun görüldüğü bir yerde yerler ayrılması, orada yeni inşaat için arsa verilmesi, bunların krediyle verilmesi konularında onlardan yanayız. Fakat, bizim karşı görüşümüz şudur ki, bu yasanın çıkmasından önce belirli bir tarihe kadar yapılmış olan gecekonduların tasfiyesine gidilmemeli, buradaki haklar dondurulmalıdır. Ancak, yeni gecekonduların önlenmesi için önlem alınmalıdır. Ev veya yol veya okul veya hastane için yıkılacak gecekondular sorun değildir, bu kamulaştırma değildir. Gecekondular olmasa da böyle binalar su, yol, elektrik vesaire için kamulaştırılıyor. Bu önleme bölgelerinde gecekondular yapacak şahıslara kolaylık göstermek için daha ek tedbirler, hükümler konulması gerekir.

Denilebilir ki, efendim, şehirlerin merkezlerine yakın olan bu büyük gecekondular sonsuza kadar böyle devam edecek midir? Şehrin estetiği bakımından, şehir plancılığı bakımından bunların tasfiyesi gerekmez mi? Bu tasfiye böyle altı ay içinde, kırmızı kalemle planların üzerinde göstererek olmaz. Bu tasfiye bütün ülke kalkındıkça, bölge planlaması yapıldıkça, sanayi merkezleri ve bunların etrafında yerleşme bölgeleri saptandıkça, gecekondularda oturan halkın yaşam düzeyi yükseldikçe, normal bir gelişme sonucu olur.

*

[5 Mayıs 1966]

Bizim parti görüşümüz, gerek gecekondularda oturan vatandaşların en yaşamsal ve temel ihtiyacı olan konut ihtiyacını karşılamak ve onları zor durumda bırakmamak için, gerekse yasanın pratik uygulanabilirliği olabilmesi için, gecekonduların belirli bir süreden itibaren dondurulmasını öneriyoruz. Buna göre, örneğin, bu yasanın yürürlüğe girdiği tarihten altı ay öncesine kadar yapılmış olan gecekonduların don-

durulmasını, ancak, şehir planı gereğince kısmi kamulaştırmalar gerekiyorsa bunların yapılmasını, ama bu durumda da şehir planının en az bir yıl önce ilan edilmesini, bir yıl sonra kamulaştırmaya geçilmesini, kamulaştırılacak gecekondulardaki vatandaşlara, gecekondunun belediye arsası üzerine yapılmış olduğu veya özel şahıslara ait arsanın üzerine yapılmış olduğu gibi bir ayırım gözetilmeksizin önlenme bölgelerinde arsa gösterilmesini ve gecekondu yapma kredisinin temin edilmesini öneriyoruz.

Bu gibi kısmi kamu hizmetleri için şehir planına uygun olarak ve bir yıl önceden ilan edilerek yapılacak kamulaştırmalarda gecekondu sahibi olan vatandaşa da yapının değeri üzerinden bir bedel ödenmesi, bu değer küçük olacağından bu değer peşin ödenmesi, fakat arsa bedelinin 10 taksite bağlanarak taksitler halinde arsa sahibine ödenmesini içermektedir önerimiz. Yine teklifimizin son fıkrasında, “Belediyelerin bu surette kamulaştıracağı arsalar belediyeler tarafından özel kişilere satılmaz” denilmiştir. Bundan da amaç kamulaştırılan sahalarda arsa spekülasyonunu önlemektir.

*

[Aynı gün, Bakan’ın konuşmasının eleştirisi]

Ben, kamulaştırılan arsalar belediyelerce satılabilir hükmüne dayanarak bu yasada arsa spekülasyonuna yol açabilecek hükümler var dediğim zaman Sayın Bakan o zaman da, bugün de bana yanıt verirken, hayır böyle bir madde hükmü yoktur diyeceği yerde genel birtakım demagojik sözlerle yine bizim ideolojimizden söz ederek ve hatta kendisinde bizim vatanperverliğimizden kuşku duymak yetkisini ve cüretini bularak konuştu. Bunun gibi bir teknik yasa ve binlerce vatandaşımızı ilgilendiren bir yasa böyle politik demagojilerle, ucuz vatanperverlik edebiyatıyla örtbas edilemez. Ben hükümleri okuyorum ve maddeleri inceliyorum. Eğer yanlış yaptımsa kalkarlar, gelirler, maddeyi okurlar ve derler ki, “Hayır, bu maddenin yorumu yanlıştır, doğrusu şudur. Buradaki ifadede şu hükümler çıkmaz, bu hükümler çıkar” diyebilirlerdi. Fakat bunları yapmayıp da, ideoloji, kızıl diktatorya, zaten maksatları bellidir gibi demagojik şeylerle gerçekler örtbas edilemez.

Kendilerine burada hatırlatmak isterim ki, ben de polemik konuşma yapmasını bilen bir insanım. Ben de aynı düzeyde demagojik yanıt verebilirim. Ben de karşılık olarak faşist diktatoryadan söz eder, halkın sömürülmesi edebiyatını gayet güzel yapabilirim. Bu karşılıklı suçlamalar hiçbir şey ifade etmez. Bundan önce bütçe görüşmeleri dolayısıyla Adalet Partili üyelere hatırlatmak istemiştik. Demiştik ki, ortaya bir görüş koyuyoruz, olayları koyuyoruz, gerektiğinde bir mantık konusu koyuyoruz. Buna karşı siz de bir görüş, bir mantık getiriniz; olaylar, veriler, doneler getiriniz, karşılıklı tartışalım. Fakat siyasi demagoji ve suçlamalarla işler çözülmez. Sayın Bakandan sabrımızı tüketmemelerini ve bu yolda polemige girişmemelerini özellikle rica ederim.

Kendilerine yanıt vermek benim hakkımdır. Şunu hatırlatayım ki, yine kanunun tümü hakkında ve bugün bana yanıt verirken hep kendilerinin gecekondu koşullarını bildiklerinden söz ettiler ve beni istersem oraya götürebileceklerini, yani

bu hususu benim bilmediğimi söylediler. Ben kendimden söz etmek istemem, fakat bu iki kere oldu, hep “ben ben” diye konuştular. Bir noktayı hatırlatmak isterim. Bu ülkede gecekondular sorunu diye bir sorundan hemen hemen hiç kimsenin farkında olmadığı bir zamanda, yani bundan hemen hemen 24-25 yıl önce yani 1944-1945-1946 yıllarında, ben bir sosyoloji doçenti olarak, sosyolojide ihtisas yapan öğrencilerime gecekondulardaki yaşam koşulları ve sosyal koşullar üzerinde araştırmalar yapıp mezuniyet tezleri yaptırdım. Bu tezler daha sonra Amerika’da Northwest Üniversitesinde doçentlik doktora tezine temel oluşturdu. Bu bakımdan kendilerinden rica ederim, bana gecekonduları hatırlatmak, bunları göstermek gibi önerilerde bulunmasınlar. Ben bir sosyologum ve gecekondular konusunda bilgi verebilir bir kimseyim.

*

[29 Haziran 1966]

Fonu oluşturacak kaynaklar sayılırken (C) fıkrasında da, kendilerine arsa gösterilecek ve kredi verilecek olan vatandaşların, Emlak Kredi Bankasında hesap açarak yatıracakları paralar da kaynak olarak gösteriliyor. Bence bu, vatandaşlar için ağır bir koşuldur. Unutmayalım ki, gecekondusu yıktırılan veya şehre yeni gelince bir konut bulamadıkları için, kira verebilecek durumda olmadıkları için, önleme bölgelerinde ucuz bir konut temini yoluna giden vatandaşlar, bütün vatandaş kategorileri içinde ekonomik gücü en düşük olan vatandaşlardır. Neden bunlardan bir de Emlak Kredi Bankasına hesap açtırma koşulunu istiyoruz?

Hele düşününüz bir an, tasfiye bölgesinde olan bir gecekondular sakininin durumu; tasfiye bölgesinde ise gecekondular yıkılacak, bunun bedeli kendisine ödenmeyecek, bir başka yerde borç karşılığı bir arsa gösterilecek ve yine borçlandırılarak kendisine bir yeni konut inşa etmek olanağı verilecektir. Adamcağız o zamana kadar oturduğu meskeninden olacak, bedelini almayacak, önleme bölgesi belki şehrin uzak bir yerinde, orada kendisine yeniden bir konut inşa etmek zorunda kalacak, borçlanacaktır. Borçlanabilmek olanağına sahip olabilmek için de önceden peşin bir para yatıracak bankaya. Kabul etmek gerekir ki, bu vatandaş için çok ağır bir koşuldur. Bundan dolayı da bu fıkranın maddeden çıkarılmasını öneriyorum.

*

[1 Temmuz 1966]

Eğer gerçekten tasfiye bölgesinden kastedilen amaç kamu hizmetleri için güzergah-ta bulunan 5-10 gecekonduların yıkılması veya tarihi eserler içindeki veya yakınlarındaki gecekonduların yıkılmasıysa o zaman kanımca tasfiye bölgesi deyimini kesinlikle kullanmamak gerekir. Eğer gerçekten buysa yapılacak iş, o zaman tasfiye mahalleri, tasfiye noktaları gösterilir denmelidir, bölge değil. Yok kalacaksa bölge kelimesi, o zaman bu hiç de kendilerinin dedikleri gibi sınırlı bir uygulama olmayacaktır, çok daha geniş alanların toptan yıkılmasına yol açmaya neden olacaktır. Bir defa bu bölge konusunda anlaşalım.

Yasanın gecekondulardan tarafından özellikle, özlemle beklendiği iddiasına gelince, bu Sayın Bakanın yaptığı sübjektif bir iddiadır, bu da ayrıca tartışılabilir, örneğin bu yasanın Meclise verildiği ilk tarihlerde, ben teksir edilmiş bir yazı aldım. Altında İstanbul Anadolu Yakası Gecekondulardan Derneği Başkanının imzası vardı. Teksir edildiğine göre öyle sanıyorum ki, bu yazı yalnız bana değil, diğer milletvekili arkadaşlarıma da ve bu arada belki Sayın Bakanın kendilerine de gelmiştir. Bu yazıda Gecekondulardan Yasasına itiraz ediliyor, özellikle bu “tasfiye” kelimesi üzerinde durularak tasfiyeye gidilmemesi isteniyordu. Bu bir yazılı belge.

Son seçimler dolayısıyla Kayseri’ye gittiğim zaman da oradaki vatandaşlar benim seçim propagandası konuşmamı gecekondulardan konusu üzerinde yapmamı istediler ve Gecekondulardan Yasası hakkındaki endişelerini belirttiler. Gecekondulardaki yurttaşların bu Yasayı o kadar özlemle beklemediklerine ilişkin benim elimdeki bir başka kanıt da şu: buraya dinleyici olarak gelmiş olan yurttaşlardan haberler alıyorum. Benim müdahalelerimi yerinde bulduklarını belirtiyorlar ve kendi endişelerini ifade ediyorlar. Demek ki, “Ben gezdiğimde bana yurttaşlar şunu söylediler, bunu söylediler” gibi deliller tartışılabilir delillerdir. Bakanın bu örneklerine karşı ben de böyle örnekler koyabilirim ve bunlar hiçbir şeyi çözemez. Biz maddelerdeki hükümler ve kullanılan terimlerle bağlıyız.

*

[4 Temmuz 1966]

Komisyon Başkanı benim eleştirilerime yanıt verirken, “Belediyelere ait olan veya ona intikal eden arsalarla gerçek şahıslara ait arsalar üzerinde bir ayırım yapmak zorunluluğu vardır” dedi ve bu zorunluluğu da Anayasanın 36. maddesine, özel mülkiyeti, gerçek kişilere ait mülkiyeti koruyan maddesine dayandırdı. Yalnız bu konuda değil, bundan önce başka konularda da mülkiyetle ilgili tartışmalar olduğu zaman bu Mecliste, iktidar partisi sözcüleri hep Anayasanın bu özel mülkiyet maddesine atıfta bulunmuşlardır. Fakat her nedense bu maddenin hep bir hükmünü ileri sürüp, aynı derecede geçerli olan diğer bir sınırlamasını söylemeden geçmektedirler. Gerçi elbette Anayasamız özel kişilere ait mülkiyeti güvence altına alıyor, ama aynı Anayasa bu mülkiyetin kamu yararına aykırı olarak kullanılamayacağını da emir buyuruyor. Kamu yararına aykırı olarak... Çok dikkat edilsin, kamu yararına bile demiyor, daha geniş tutuyor, kamu yararına aykırı olarak diyor. Çünkü bir mülkiyetin kullanım biçimi kamu yararına olmayabilir, ama kamu yararına aykırı olabilir. Bu derece sınırlandırıyor bizim Anayasamız mülkiyet hakkının kullanılmasını. Şimdi gecekondular, on binlerce, yüz binlerce vatandaşın konut ihtiyacı gibi çok yaşamsal, çok temel bir ihtiyacı ve bir insan hakkını ilgilendirdiği için, burada elbette ki arsa sahiplerinin mülkiyet hakkı düşünülürken, bu mülkiyetin kamu yararına aykırı olarak kullanılamayacağını da hatırlatmak gerekir.

Kaldı ki, bizim belediyelere ait arsalar üzerinde gecekondulardan yıkılacak olan vatandaşlara uygulanacak olan hükümlerin, gecekondulardan özel kişilere ait arsalar üzerinde olan vatandaşları da kapsamamasını istememiz, o arsa sahiplerinin mülkiyet hakkını ihlal eden bir istek değildir. Özel kişilere ait arsalar üzerinde gecekondulardan

olan ve gecekondusu yıktırılacak olan yurttaşlarımıza da, belediye arsalarındaki benzer olarak, gecekondusu yıktırılmadan önce önleme bölgesinde bir arsa gösterirsek ve bu arsa üzerinde yeni evini yapabilmesi için kredi ve malzeme yardımında bulunursak bu, arsa sahibinin mülkiyet hakkına bir tecavüz müdür?

TİP Parlamentoda, Cilt 2, Sayfa 53-60